

В.Касюхнич, М.Рожик

РЯТІВНІ РОЗКОПКИ В ЗАКАРПАТТІ.

У 1996 році закарпатським загоном археологічної експедиції Львівського університету ім. І. Франка проведено охоронні роботи по трасі та в зоні відчуження нафтопроводу "Дружба" у Воловецькому, Свалявському, Мукачівському та Ужгородському районах.

Між селами Солочин та Поляна Свалявського району, праворуч шосейної дороги, за річкою Пинею відкрито нову палеолітичну стоянку, на якій зібрано відщепи з андезиту, ножеподібні пластини та скребки, різці, конусоподібні нуклеуси з чорного каменю.

Аналіз матеріалів дає підставу датувати стоянку раннім етапом пізнього палеоліту. Відкриття цієї стоянки має велике значення, оскільки це друга пам'ятка пізнього палеоліту в гірській частині Закарпаття (перша біля села Ганьковиці Свалявського району), яка свідчить про раннє заселення Південних Карпат. Знахідки з стоянки мають певну подібність із східнославацькими пізньопалеолітичними пам'ятками.

По ходу траси нафтопроводу з півночі на південь на західній околиці с. Голубине та м. Сваляви заверифіковано раніше досліджений курганий могильник та палеолітична стоянка (рис. 1). Виявлено, що ці пам'ятки не були зачеплені земляними роботами в процесі будівництва нафтопроводу, проте, прокладаючи транскарпатську шосейну дорогу (1976 р.), значно знищили площу палеолітичної стоянки.

Вагомими і найбагатшими за кількістю артефактів виявились розвідкові роботи на трасі нафтопроводу в північно-західній частині с. Клячаново Мукачівського району. В уроччі "Обуч" виявлено кілька палеолітичних місцезнаходжень. У процесі обстеження цієї території зібрано значну кількість крем'яних речей - нуклеуси, ножеподібні пластини, різці, які переконливо свідчать про існування декількох пізньопалеолітичних стоянок (рис. 2).

Від с. Клячаново розвідкові роботи проведені вздовж траси в напрямі

до с. Дубрівки. Відкрито два місцезнаходження пізньопалеолітичної доби. Біля с. Чабанівки, звідки нафтопровід повертає до с. Дубрівки, знайдено кілька мікролітичних обсидіанових знарядь. Це нуклеуси, сокироподібні знаряддя, пластинки, скребки і різці, які відносять до доби мезоліту. Стоянка подібна до раніше дослідженої біля с. Кам"яниці Ужгородського району. Палеолітична стоянка біля с. Бенедиктинців розташована на західному схилі хребта, що спускається на рівнину околицю села. Тут знайдено кілька відщепів з андезиту, які за технікою виготовлення та виглядом близькі до палеолітичних.

Крім розвідок, загоном проводили розкопки на городищі, яке розташоване на північний схід від м. Мукачеве в ур. "Сороча гора". Для спорудження городища використано гору з стрімкими схилами з трьох боків та дещо пологим схилом з південно-східного напрямку. На вершині гори була рівна площадка (80x100м), яку використано під городище. По краях площадки насипані вали, викопані рови. У XV-XVI ст. на території городища був побудований монастир, що значною мірою привело до руйнування оборонних укріплень городища. Для вивчення характеру оборонних споруд, часу існування городища зроблено переріз валу з північного краю городища. Під шаром землі простежено кладку з кусків пісковика шириною до 0,8 м. Під кладкою виявлено шар дуже випаленої глини, що послаблювався у східному напрямі. Глибше знайдено кілька фрагментів кераміки XI-XIII ст, що вказує на можливий час побудови валу. Крім того, у шурфі під східним краєм валу зібрано значну кількість кераміки XV-XVI ст., уламки тонкостінних горщиків, глечиків, покриток, мисок. Чимало посуду покрито зеленою і брунатною поливою. Невеликий розкоп закладено приблизно в центральній частині городища. На глибині 0,5-0,6 м від сучасної поверхні простежено кам"яну кладку, що входила в стінку розкопу. Каміння (пісковик) утворювали площадку, призначення якої залишилось нев'ясненим. На цій площі, на глибині 0,6 м від сучасної поверхні знайдено кілька фрагментів кераміки Княжої доби (XI-XIII ст.), а також декілька крем"яних відщепів пізньопалеолітичної доби.

Аналіз виявлених знахідок дає підстави вважати, що "Сороча гора", яка займала вигідне географічне і оборонне положення, ще в глибоку давнину привернула увагу людини. Важливим є питання про використання гори як оборонного пункту. Безсумнівно, що в XI-XIII ст. це була типова оборонна споруда давньоруського часу.

Крім археологічних розвідок та розкопок на "Сорочій горі", загоном експедиції проведено обстеження кельтського опідіуму Галиш і Ловачка на захід від м. Мукачеве. Оглянуто залишки кам'яного муру, що тягнеться по хребту гори Галиша, а потім Ловачки. Закладено шурф у сідловині городища, однак після зачистки шурфа виявлено суцільну кам'яну плиту.

Описані матеріали доповнюють археологічну карту Закарпатської області, проливають світло на низку питань етнокультурної історії Верхнього Потисся.

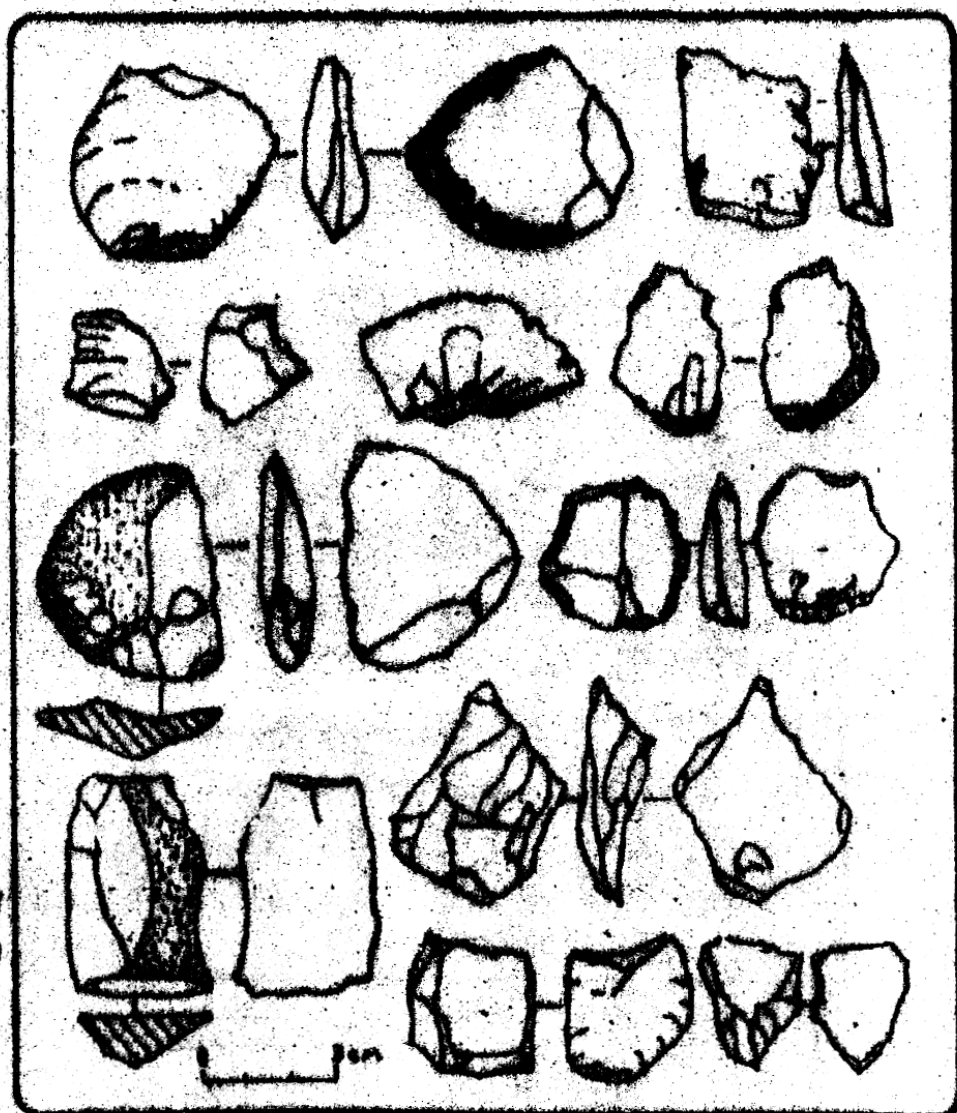

Рис. 1. Кам'яні знахідки
цього (с. Глубоцьк м. Славута
Славутського р-ну).

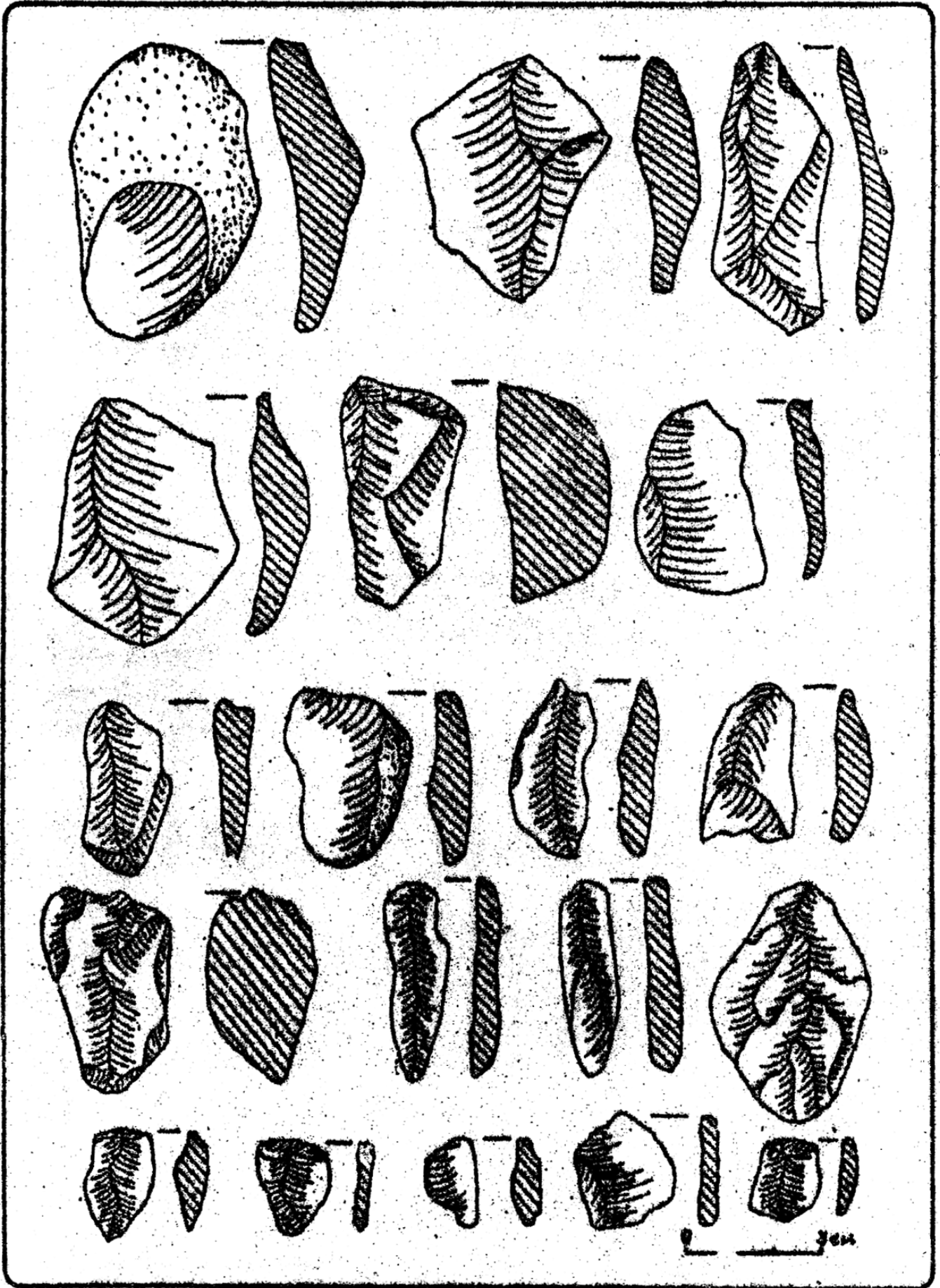

Рис. 2. Кам'яні знаряддя праці
(села Клячаново, Бенедиктівці Мукачівського р-ну).